

УДК 070(=411.16):[069:37](477)

Полюхович Тетяна Миколаївна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0736-4806>

головна зберігачка фондів,

Педагогічний музей України,

Київ, Україна

e-mail: t.polukhovych@ukr.net

ЄВРЕЙСЬКІ ДРУКОВАНІ ВИДАННЯ У ФОНДАХ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ

У тезах здійснено огляд єврейські періодичні видання, які зберігаються у фондах музею: «Еврейская старина» (Санкт-Петербург, 1909–1930), «Еврейская школа» (Санкт-Петербург, 1904–1905) «Колосья» (Одеса, 1913–1918).

Ключові слова: Педагогічний музей України, історія освіти, періодичні видання, юдаїка.

Станом на 2022 р. фонди Педагогічного музею України налічують близько 47 тис. одиниць зберігання, з яких майже 36 тис. належать до основного фонду. Переважно це писемні джерела, адже передусім історію освіти відображає тріада вчитель – учень – навчальна книга.

У фондах музею зберігається педагогічна спадщина не лише українців, але й інших народів, які проживають на території України, зокрема і євреїв. Це єврейські періодичні видання початку ХХ століття. Головною ідеєю того часу було «...просвещение еврейского народа путем обличения отсталости еврейской массы и путем сближения его с окружающим населением», тому перші видання російською мовою зверталися як до читача єврея, так і до читача не єврея. У фондах Педагогічного музею зберігаються російськомовні єврейські видання, серед них «Еврейская старина», «Еврейская школа» та дитячий журнал «Колосья». Стисло їх схарактеризуємо.

«Колосья» – художньо-літературний ілюстрований журнал для єврейських дітей, що ставив за мету формування національної ідентичності серед єврейської молоді. Видавався російською мовою в Одесі в 1913–1918 рр. Головний редактор – Наум Осипович. Завдання журналу: ознайомлення єврейських дітей із життям рідного народу та його історією та з життям навколишнього світу. Журнал виходив щомісяця, книгами формату 17х24 см, до 100 сторінок у кожній. Програма журналу була такою: 1) твори художньої літератури: повісті, оповідання, вірші; 2) історичні нариси, минуле і сьогодення єврейського народу, біографії єврейських учених, історичних діячів, письменників і художників; 3) наукові огляди, подорожі, хроніка подій, відкриттів і винаходів; 4) суміш: завдання, шаради, ребуси, наукові розваги та ін.

Структура журналу відповідала його програмі й залишалася незмінною від першого до останнього номера з єдиним винятком: у 1914 р. було започатковано додаток для дітей молодшого віку. Авторами журналу були єврейські письменники Менделе Мойхер-Сфорім, Шолом-Алейхем, І.-Л. Перец, Х.-Н. Бялік, С. Фруг та інші, які писали як івритом та їдишем, так і російською мовою. Фактичний видавець і редактор журналу Н. Осипович постійно поміщав на його сторінках свої твори єврейської тематики, орієнтовані на дитячу аудиторію. У кожному номері журналу публікувалися повісті, оповідання, казки іноземних авторів: В. Ірвінга, Р. Кіплінга, Р. Тагора, З. Топеліуса та ін. У 1913 р., відразу ж після виходу у Варшаві, на сторінках журналу з'явилася повість Януша Корчака «Слава». Журнал виходив із численними ілюстраціями художників С. Кишиневського, А. Кобцева, І. Маліка, М. Соломонова, Н. Лівшиця, С. Гольдмана. У фондах Педагогічного музею України зберігається примірник журналу «Колосья» за липень 1913, книга 7.

«Еврейская старина» – науково-історичний журнал (тримісячник) Єврейського історико-етнографічного товариства. Видавався в Петербурзі в 1909–1930 рр. У перших випусках тримісячника друкувалися наукові дослідження й матеріали з історії та етнографії польсько-російського єврейства. Мета видання – публікація результатів наукових студій із історії і етнографії

євреїв у Польщі та Росії. У журналі оприлюднювали дослідження першоджерел або невиданих матеріалів, документованих матеріалів в оригіналі та перекладі, мемуари, листування, рецензії на нові книги, звіти публічних засідань Єврейського історико-етнографічного товариства тощо. Структура видання «Основні статті», «Замітки», «Документи і повідомлення», «Критика та бібліографія». У фондах музею зберігається том V журнал «Еврейская старина» за 1912 р.

«Еврейская школа» – щомісячний журнал, присвячений вихованню і освіті євреїв. Виходив у 1904–1905 рр. у Санкт-Петербурзі. У першому номері розміщено статтю «Задачи и цели «Еврейской школы», де подану мету та завдання журналу: «Еврейская школа» поставила себе задачей придти на помощь этому истинно народном делу и разрабатывать на своих страницах все вопросы, касающиеся воспитания, обучения и образования нашего народа. Школа должна всегда иметь перед глазами интерес питомца, постоянно иметь в виду его умственное и нравственное развитие, ни на минуту не отклоняясь от этой прямой цели, для которой школа и существует. Каждый ребенок должен быть воспитываем на свой манер, и школа по мере возможности должна принаравливаться к индивидуальности своих воспитанников. Отсюда ясно, что индивидуализирование, принимающее во внимание национальные особенности детей, составляет элементарное требование правильного воспитания. Дать ребенку запас умственных и моральных сил, с которыми он мог бы смело пуститься в жизненный путь, как человек и сын своего народа – такова великая цель учителя и воспитателя еврейских детей. Содействовать по мере возможности и сил выяснению вопросов специально еврейского воспитания и проведению в жизнь добытых результатов - такова главная и основная задача «Еврейской школы».

У фондах Педагогічного музею України зберігається 13 примірників журналу за 1904 (№1, №2, №3, №4, №5, №8, №9, №11) та 1905 (№2, №3, №4, №5, №8–9) рр.. У межах оцифрування діяльності музею, яка охоплює всі традиційні напрями музейної роботи (науково-дослідну, експозиційно-виставкову, науково-фондову та культурно освітню діяльність), відбувається

оцифрування фондів. Наразі оцифровано єврейський дитячий журнал «Колосья», планується оцифрування часописів «Еврейская старина» та «Еврейская школа».

UDC 070(=411.16):[069:37](477)

Tetyana Polyukhovich,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0736-4806>

Chief Custodian of Museum Collections,

Pedagogical Museum of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

e-mail: t.polukhovych@ukr.net

JEWISH PRINTED EDITIONS IN THE COLLECTIONS OF THE PEDAGOGICAL MUSEUM OF UKRAINE

The paper reviews Jewish periodicals kept in the Museum's collections: «Evrejskaya starina» (St. Petersburg, 1909–1930), «Evrejskaya shkola» (St. Petersburg, 1904–1905), «Kolosya» (Odessa, 1913–1918).

Keywords: Pedagogical Museum of Ukraine, history of education, periodicals, Judaica.